

SPECIJALNI IZVEŠTAJ: TAJNOST I PRAVDA U MKSJ-u

Author: [Simon Jennings](#)

Zahtevi za pažljivijim praćenjem rada Tribunala postaju sve glasniji nakon odluke da se delovi srbijanskih vojnih arhiva sakriju od očiju javnosti.

Uporne tvrdnje da je doskorašnja tužiteljka Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) postigla dogovor sa Beogradom – na temelju kojeg su kontroverzni srbijanski vojni dokumenti ostali pod velom tajne – podstakle su raspravu o tome da li je u postupcima koji se vode pred sudom potreban viši stepen transparentnosti.

Kada je o tome reč, oni koji prate rad Tribunala imaju različite stavove. Neki kažu da se sakrivanjem važnih dokaza od očiju javnosti podriva pravda, dok ostali tvrde da je izvestan stepen netransparentnosti u krivičnim postupcima neophodan.

U aprilu 2007., bivši tužilac MKSJ-a, Džefri Najs (Geoffrey Nice) – koji je radio i na slučaju nekadašnjeg juoslovenskog predsednika Slobodana Miloševića – otkrio je da je tadašnja glavna tužiteljica, Karla del Ponte (Carla Del Ponte), u jednom pismu načelno pristala da se ne usprotivi odobravanju mera zaštite kada su u pitanju delovi transkripata sa ratnih sastanaka srbijanskog Vrhovnog saveta odbrane (VSO), usled čega su ti delovi i mogli ostati nedostupni javnosti.

Najs je za IWPR izjavio da je, pre no što je ovaj sporazum postignut, Del Ponteovoj uputio pismenu belešku, u kojoj joj je predočio kako apsolutno ne postoje pravni razlozi zbog kojih bi bilo koji segment transkripata trebalo da bude zaštićen na taj način.

On tvrdi da nije bio konsultovan u vezi sa onim što je Del Ponteova nameravala da učini, te da je ona odbila njegov savet.

Kancelarija Del Ponteove je odlučno poricala te tvrdnje, saopštivši da „samo sudije, a ne tužilac, mogu odlučivati o merama zaštite posredstvom kojih se javnosti uskraćuje uvid u dokumentaciju“.

Sudije su pomenutoj dokumentaciji status poverljivosti navodno dodelile na zahtev Srbije, a u skladu sa Pravilom 54 bis Tribunalovog Pravilnika o postupku i dokazima, koji dopušta državi da svoja dokumenta zadrži u tajnosti ukoliko bi njihovo obelodanjivanje „moglo da naškodi interesima nacionalne bezbednosti“.

Navedeni su zapisnici navodno ključni za sticanje prave slike o umešanosti Srbije u rat u bivšoj Jugoslaviji – a optužbe da su oni zataškani u sklopu političke nagodbe izazvali su negodovanje u Bosni.

Naime, sudije Međunarodnog suda pravde (MSP) su u februaru 2007. presudile da Srbija nije kriva za genocid u Bosni. Iako MSP od Tribunala nikada nije zatražio dokumenta VSO-a, mnogi posmatrači veruju da je njihova tajnost doprinela tome da u parnici ne budu podneti kao dokaz – a neki spekuliraju i da je to presudno uticalo na njen ishod.

IWPR je u februaru 2008. objavio izveštaj u kojem se tvrdi da je Beograd izgleda iskoristio pravila Tribunala kako bi sprečio da osetljiva dokumenta budu dostupna sudijama koje su pred MSP-om vodile postupak po optužbi za genocid.

U tom izveštaju, beogradski novinar Slobodan Kostić je, pozivajući se na izvore bliske bivšim vlastima Srbije i Crne Gore, naveo da su se ministri dogovorili da učine sve što je u njihovoj moći kako bi sprečili da MKSJ stekne uvid u dokumentaciju ukoliko to ugrožava nacionalnu bezbednost. Nakon što je sud u junu 2003. Beogradu izdao nalog da preda transkripte sa sastanaka VSO-a, srbijanski su zvaničnici zatražili da se, na temelju Pravila 54 bis, uvedu mere tajnosti.

No, prethodno je Del Ponteova navodno pisala predsedavajućem Nacionalnog saveta za saradnju s Tribunalom, Goranu Svilanoviću, obavestivši ga da se – pod uslovom da ti zahtevi budu podneti u skladu sa pravilima Tribunala – neće protiviti zahtevima Srbije da se neka dokumenta zaštite.

Ova otkrića su one koji prate rad Tribunala navela da se zapitaju u kojoj su meri tužioci spremni da se angažuju u pribavljanju dokaza kako bi osudili one koji su osumnjičeni za ratne zločine.

Iako većina uvažava neophodnost da na suđenjima za ratne zločine postoje zaštićeni svedoci i poverljivi materijali, neki traže primenu transparentnijih mera kako bi se izbegle navodne političke odluke koje se donose nauštrb pravde.

ODNOS TRIBUNALA PREMA JAVNOSTI

Pravila obavezuju sud na to da njegovo funkcionisanje bude u izvesnoj meri transparentno, dok Član 22 Statuta govori o tome da će „okrivljenom biti obezbeđeno pravično i javno saslušanje“.

Tribunal se umnogome trudio da sa zbivanjima u sudnici upozna javnost, pa su sama suđenja na Balkanu često bila televizijski prenošena, a mogla su se pratiti i posredstvom interneta.

Osim toga, i haški su tužioci nastojali da obezbede što veću javnost sudskih postupaka.

Istoričar i veštak MKSJ-a, Robert Donja (Robert Donia) to ilustruje pozivanjem na transkripte u slučaju Milana Babića, bivšeg lidera pobunjenih Srba na području Krajine (Hrvatska). „Pogotovos tužioci bili veoma obazrivi i retko su tražili tajna zasedanja“, rekao je on.

Uprkos tome, sudski postupci često deluju netransparentno.

Specijalista za Balkan sa londonskog Univerziteta Kingston, Marko Atila Hoare (Marko Attila Hoare), izjavio je da u Tribunalu zbilja postoji „problem“ tajnosti.

„U celini gledano, [Tribunal] nije sasvim javan, nije transparentan, i tu baš i nema previše demokratije“, kazao je on.

I zaista, kada je u pitanju postavljanje javnih dokumenata na sopstvenoj internet-stranici, pokazuje se da MKSJ nije u potpunosti otvoren.

Za razliku od Međunarodnog krivičnog suda (MKS), koji je na svoj veb-sajt navodno postavio celokupnu dokumentaciju o svim slučajevima, MKSJ se ograničio na javne odluke, te važnija dokumenta i podneske tužilaca i odbrane.

Iako su svi javni dokumenti dostupni ukoliko se zatraže, postoje optužbe da je MKSJ selektivan u pogledu prezentacije materijala na internetu.

Na primer, jedna važna javna zapovest – koja se odnosi na pomoć Holandije u prisilnom hranjenju ultranacionalističkog političara Vojislava Šešelja, koji je u pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija stupio u štrajk glađu – nikada nije postavljena na sajt Tribunala.

To što pojedina osetljiva dokumenta nisu prezentovana pobudilo je izvesnu dozu skepticizma spram namera MKSJ-a u pogledu transparentnosti.

„Moja cinična pretpostavka je da se odluke koje ne nailaze na povoljan prijem ne objavljuju“, kaže Goran Sluiter, profesor prava sa Amsterdamskog Univerziteta.

Po Sluiterovim rečima, razlog zbog kojeg je MKS naizgled transparentniji od MKSJ-a leži u težnji da se usvoje pouke koje su rezultat petnaestogodišnjeg rada Tribunala.

„U MKSJ-u i MKSR-u [Međunarodni krivični sud za Ruandu], sa dokumentima i odlukama se od samog početka nije postupalo na najbolji način“, rekao je on. „Stoga MKS nastoji da ima . . . jasne kriterije u vezi sa tim kada nešto treba objaviti, kada nešto treba da bude poverljivo, i kako urediti stvari.“

KAKO FUNKCIONIŠU PRAVILA TAJNOSTI

Prema Tribunalovom Pravilniku o postupku i dokazima, o poverljivom statusu bilo kog dokumenta, podneska ili odluke moraju se izjasniti sudije iz sudskog veća.

Takav status može biti posledica zahteva bilo koje zainteresovane strane – tužilaštva, odbrane, ili nekog trećeg (npr. srbijanske vlade) – da se dokazi ne otkrivaju, ali pravo podnošenja takvog zahteva imaju i svi ostali.

I sam Sekretarijat MKSJ-a može od sudija zahtevati da stave pečat na bilo koja dokumenta koja po njegovoj proceni treba da budu poverljivog karaktera kako bi se zaštitile žrtve i svedoci.

„Sve te stvari [mere zaštite] služe da bi se pred Tribunalom lakše pojavili svedoci ili dokumenta koje bi u protivnom ljudi oklevali da obezbede“, izjavila je za IWPR predstavnicica za štampu Kancelarije tužioca, Olga Kavran.

„Mislim da su sve te mere veoma važne, jer omogućuju da sud vidi i čuje dokaze koje bi ljudi oklevali da

daju, svejedno da li iz razloga lične sigurnosti, ili zbog zabrinutosti za nacionalnu bezbednost. U svakoj od tih situacija [o pitanjima tajnosti] odlučuju sudije.

Neki se, međutim, žale na to da se mere zaštite primenjuju preslobodno i u neprikladnim okolnostima.

O svom iskustvu koje se tiče tajnosti rada Tribunala za IWPR govorio je i Donja. Naime, na jedan izveštaj – kojeg je on sačinio kao odgovor na izveštaj veštaka odbrane – odmah je od strane Sekretarijata stavljena oznaka tajnosti.

Razlog je bilo to što je, iako se tom prilikom oslanjao isključivo na javne izvore, ekspertski izveštaj na koji je reagovao prethodno proglašen tajnim – što je mera koju Donja smatra svojevrsnom anomalijom.

„Ono [proglašavanje ekspertskega izveštaja poverljivim] je, po meni, donekle neprihvatljivo i – čini mi se – na neki način neprikladno . . . Ne bi trebalo da postoji razlog da se on ne predoči . . . javnosti“, rekao je Donja.

Ostali kritikuju ono što nazivaju restriktivnim pravilima, koja zabranjuju da se u javnosti pojave čak i podnesci i odluke koji se odnose na poverljivi materijal.

To pak može da dovede i do toga da niz sudijskih odluka – kako u prvostepenim, tako i u žalbenim većima – bude donet iza zatvorenih vrata, što se desilo i u slučaju dokumentacije VSO-a.

Predstavnici Tribunala tvrde da su takve mere neizbežne ukoliko treba da se spreči obelodanjivanje poverljivog materijala.

„Ukoliko se ona [neka odluka] osporava, onda [advokati] moraju da iznesu argumente u vezi sa razlogom zbog kojeg je osporavaju, što znači da moraju da navedu zbog čega misle da podaci treba da budu javni, a to pak znači da otkrivaju i sam materijal koji je zaštićen“, pojasnila je portparolka Tribunala Nerma Jelačić.

Kritičari, međutim, tvrde da to znači da se sudije ne smatraju odgovornima za odluke koje donose, dok se tužioci žale da ograničenja u praksi pogađaju samo njih.

Jedan bivši član kancelarije tužioca izjavio je za IWPR da je bio „krajnje nezadovoljan“ time što nije mogao da otkrije čak ni činjenicu da su se tužioci žalili na tajnu odluku koja se ticala zapisnika VSO-a.

SUDIJSKI TRETMAN ZAPISNIKA VSO-a

Upravo je okolnost da je Tribunal odredio mere zaštite za zapisnike VSO-a izazvala najveće neslaganje u pogledu transparentnosti rada suda.

U tom slučaju, u trenutku kada su sudije tim dokumentima dodelile poverljivi status, javnost nije bila u prilici da sazna pozadinu te odluke.

Bivša portparolka tužilaštva MKSJ-a, Florans Hartman (Florence Hartmann), koja je u svojoj knjizi „Mir i kazna“ prva progovorila o tome kako su sudije Tribunala odredile mere zaštite pojedinih delova zapisnika VSO-a, kaže da su žalbene sudije kasnije presudile da je sudsko veće u slučaju Milošević pogrešilo kada je izvesne segmente te dokumentacije proglasilo poverljivim.

„Po mišljenju žalbenih sudija, sve ranije odluke sudskog veća u slučaju Milošević, kojima je, zbog mogućeg ugrožavanja 'vitalnog nacionalnog interesa' Srbije, sprečeno objavljivanje dokumenata VSO-a bile su 'u pravnom smislu pogrešne'“, piše Hartmanova u svom članku pod naslovom „Prikrivanje ključnih dokumenata o genocidu“, objavljenom 21. januara na internet-stranici Bosanskog Instituta.

Ona tvrdi kako je žalbeno veće zaključilo da je odluka sudskog veća o merama zaštite počivala na nerazumevanju pravila o radu Tribunala.

Najs je za IWPR izjavio da je, prema sudijskoj odluci, tajnost proglašena na temelju „vitalnog nacionalnog interesa“, a ne na temelju „interesa nacionalne bezbednosti“ – kako je inače predviđeno Pravilom 54 bis.

Ne postoji pravno opravdanje za izricanje mera zaštite po tom osnovu – kazao je on.

Postoji izvesna zabrinutost da bi zaštitne mere, ako se daju olako, mogle za posledicu imati skrivanje informacija od ovog suda.

Bivši tužilac je rekao i da su sudije tu odluku donele na bazi argumenata koje su im srbijanski zvaničnici predočili na privatnom, odnosno „ex parte“ (ekskluzivnom) saslušanju – koje pravila Tribunala dozvoljavaju. Tako je pisani sporazum tajno pohranjen u sudu.

Sadržaj saslušanja, po njegovim rečima, nije otkriven tužilaštvu.

„Upoznali su nas sa zaključkom da [razlozi] treba da budu tajni, a jedino objašnjenje bilo je da je to učinjeno zbog vitalnog nacionalnog interesa“, rekao je Najs.

„Ali nam sistem u MKSJ-u nije omogućio da se upoznamo sa argumentima ili obrazloženjem na koje se pozvala Srbija.

„U fazi donošenja te odluke, nismo znali na koje se odeljke odnosi zaštita. Pojednosti su usledile kasnije, nakon što je isteklo vreme za podnošenje žalbe na odluku u kojoj je upotrebljena fraza o 'vitalnom nacionalnom interesu'.“

Time je, po Najsovim rečima, njegovom timu bila uskraćena ključna informacija, neophodna za osporavanje same odluke.

„Mogli smo da se žalimo samo na zaključak, a u ono vreme – pre no što smo saznali koji odeljci treba da

budu zaštićeni – smatrali smo da to nije dovoljno“, kazao je on IWPR-u.

POTREBA ZA ODGOVORNOŠĆU

Neki posmatrači misle da bi javnost trebalo da veruje u to da su sudije Tribunala dovoljno kompetentne za donošenje prave odluke.

Po rečima bivšeg zamenika glavne tužiteljice, Dejvida Tolberta (David Tolbert), MKSJ je uporediv sa nacionalnim sudstvom, dok bi se žalbeno veće moglo uporediti sa britanskim Domom lordova ili Vrhovnim sudom SAD-a. A potonji predstavljaju vrhovne pravosudne vlasti svojih zemalja.

„Ukoliko imate odluku Doma lordova koja je donekle poverljiva i nije javna, ko će se sa time [sporiti]?“, pita se Tolbert. „Izuzimajući zakonodavstvo, na sudu je da donese konačnu odluku, tako da je situacija u tom smislu slična onoj u Tribunalu.“

Time se odgovornost prebacuje na sudije Tribunala – pri čemu Tolbert smatra da taj pritisak ne može biti premešten nigde drugde.

„Morate verovati sudijama da to dobro rade – mislim da to ide do samih temelja vladavine prava i odgovarajuće pravosudne vlasti. Sistem počiva na kompetentnim sudijama, koji donose ispravne odluke; morate im, naposljetku, verovati da to dobro rade“, rekao je on.

Međutim, ostali ukazuju na to da i sudije mogu da pogreše – što se, kako navode neki posmatrači, i desilo u slučaju zapisnika VSO-a – te da ih treba smatrati još odgovornijima za zaključke koje donose.

Čini se da su se, nakon što je Del Ponteova navodno pristala da se ne usprotivi zahtevima Srbije da se neka dokumenta proglase tajnima, u središtu pažnje našli sami temelji pravosudnog sistema.

Po Najsovim rečima, odgovornost Tribunala može biti dovedena u pitanje ukoliko se pokaže da na njegove odluke utiču politički prioriteti.

„U MKSJ-u je ponekad bilo teško utvrditi granicu između politike i prava. A kada se činilo da je ona uspostavljena, bilo je teško ustanoviti koga treba smatrati odgovornim“, kazao je Najs.

Budući da su pri tajnim odlukama sudije odgovorne isključivo vlastitoj savesti, mnogi su saglasni oko toga da postoji potreba za višim stepenom nadzora unutar Tribunala, ako ne i izvan njega.

Odluke bi, na primer, mogao da razmatra i drugi saziv sudija unutar samog suda, ili neki nezavisan organ.

„Tribunal mora da uspostavi niz dodatnih mehanizama za razmatranje načina na koji se postupa s dokazima“, kaže profesor Ričard Vilson (Richard Wilson), direktor Instituta za ljudska prava pri Univerzitetu Konektikat.

Bez takvih mehanizama, mogla bi se pojaviti tendencija da sudije prate samo dotični slučaj i primenjuju pravila koja su im dostupna, a na štetu pravde u širem smislu reči – što se, kako neki tvrde, već desilo na primeru transkripata VSO-a.

U isto vreme, ključna stvar je – kako kaže Vilson – da taj nadzor ne sme dovesti u pitanje nezavisnost Tribunala.

Neki smatraju da MKSJ nije transparentan u meri u kojoj bi to mogao biti zbog toga što ga međunarodna zajednica i javnost ne podvrgavaju adekvatnom nadzoru.

„Ne postoji dovoljan interes . . . da se učini da [sud] radi onoliko dobro koliko bi trebalo. Pomalo smo konfuzni“, rekao je Hoare.

Po Najsu, nisu samo sudije neodgovorne, nego i tužioci.

Postoji, smatra on, upadljivo odsustvo objašnjenja za navodnu odluku Del Ponteove da se ne usprotivi zahtevu Srbije za dodeljivanje statusa poverljivosti dokumentima VSO-a. Detalji koji se tiču njene odluke nisu poznati, pa ih stoga nije moguće ni ocenjivati.

IWPR je zatražio komentar od Del Ponteove, ali ona je odbila zahtev za razgovor.

VAŽNO JE OSIGURATI SARADNJU DRŽAVA

Kritičari Tribunala kažu da sud greši kada dokaze proglašava tajnima kako bi obezbedio saradnju vlada bivše Jugoslavije.

„Tužiteljka se jasno opredelila da definiše, da sagledava misiju Tribunala kao veoma usku“, tvrdi Donja, komentarišući ono što je nazvao „ugovor sa đavolom“, koji je Del Ponteova sklopila povodom arhiva VSO-a.

„I ne mislim daje postojao bilo kakav razlog za brigu zbog prava javnosti da se upozna, bilo sada ili u budućnosti, sa sadržinom tih dokumenata.“

Međutim, ostali su branili Del Ponteovu, ukazujući na poteškoće sa kojima se ona suočila nastojeći da obezbedi saradnju Srbije.

U korenu problema sa kojim se međunarodni tribunali suočavaju prilikom odlučivanja o zaštiti dokaza leži sukob interesa. Oni jasno moraju pokazati šta se zbiva u dotičnim društvima – svejedno da li je u pitanju bivša Jugoslavija, Ruanda ili Kongo – pri čemu istovremeno treba da sprečavaju ugrožavanje interesa nacionalne bezbednosti država koje sudeluju u procesu.

Tribunal u velikoj meri zavisi od država protiv čijih građana pokreće postupke, pogotovo zbog toga što nije ovlašćen da hapsi i što je upućen na nacionalne vlasti u pogledu izručivanja osumnjičenih.

Neki posmatrači stoga imaju razumevanja za navodnu odluku Del Ponteove da se ne usprotivi zahtevu Srbije da osetljiviji sadržaji iz zapisnika VSO-a ostanu tajni.

„Mogu da razumem to da, ukoliko glavni tužilac sklapa sporazum sa nekom vladom, niko drugi u tome ne učestvuje“, kaže Vilson.

„Ne znam da li treba uvesti pravo ostalih da osporavaju takav sporazum ili da imaju pristup tim podacima, pošto vlade inače nikada ne bi otkrile nijednu informaciju tribunalima koji sprovode istrage.

„To je jedno od velikih ograničenja međunarodnog prava – zavisnost sudova od lokalnih vlada. Istovremeno žalim zbog toga i smatram to obeshrabrujućim, ali i shvatam koliko je to nezgodno ljudima [iz] Tribunala.“

Ostali se slažu oko toga da, u svojoj potrazi za pravdom, Tribunal praktično nije imao izbora osim da delove zapisnika VSO-a na zahtev Srbije proglasi tajnima.

Ukoliko se radilo o pitanju da li upotrebiti zapisnike VSO-a uz mere zaštite ili nemati nikakve dokaze, tužilac Tribunala možda i nije imao previše izbora.

„Mislim da su se opredelili za mudar srednji put“, kaže Sluiter.

PREDLOZI DA SE TAJNOST VREMENSKI OGRANIČI

Dodatni izvor nezadovoljstva za one koji prate rad Tribunala jeste to što po pravilima MKSJ-a, nakon što neki slučaj bude okončan – bez obzira na to koliko je vremena proteklo – više niko nema prava da zahteva da poverljivi dokumenti budu opečaćeni.

A to znači da je malo verovatno da će zapisnici VSO-a uskoro uopšte biti dostupni javnosti.

„Postoje dobri razlozi za [poverljivost], ali ti razlozi gube snagu nakon što neki od slučajeva kroz nekoliko godina dospeju u udžbenike iz istorije, a neki okrivljenici budu oslobođeni“, kaže Donja.

Slični propisi iz domena nacionalnog prava, koji – poput britanskog Dekreta o službenim tajnama – poznaju mogućnost da se dokumenta proglašavaju poverljivima, ne dopuštaju da podaci ostanu tajni i nakon 50 godina.

U samoj Srbiji, dokumenta mogu ostati nedostupna najduže 30 godina. To je sistem za koji neki smatraju da bi mogao biti usvojen i u Tribunalu.

„U neku ruku, vremensko ograničenje bi trebalo da postoji barem u većini pitanja koja su poverljive prirode“, kaže Tolbert.

POSLEDICE ZAŠTITE DOKUMENATA VSO-a

Tolbert kaže i da je tajnost zapisnika VSO-a neretko služila kao podsticaj za neprikladno izveštavanje.

„S obzirom da govorimo o stvarima koje se smatraju poverljivima i da učesnici moraju ćutati o dotičnoj temi, u štampi postoje brojni nesporazumi oko toga šta se dogodilo sa zapisnicima VSO-a“, rekao je on.

Bivši zamenik tužioca izrazio je nezadovoljstvo zbog toga što nije u mogućnosti da pruži tačnu informaciju.

„Tužilaštvo se našlo u teškoj situaciji. Kada postoje odluke o poverljivosti, ono ne može da objasni ili da raspravlja čak ni o tome da li ta odluka postoji, a još manje o prirodi te odluke ili o tome zbog čega bi sud mogao doneti takvu odluku, i kakav je stav tužilaštva“, kaže on.

Direktorica beogradskog Fonda za humanitarno pravo, Nataša Kandić, ukazuje na još jednu pogubnu posledicu tajnosti dokumenata – žrtvama se uskraćuje istina o onome što se dogodilo tokom ratova na Balkanu.

„Neophodan nam je pristup tim dokumentima“, rekla je ona za IWPR.

„Biće to prilika da se javnost i žrtve bolje upoznaju sa istinom kada su u pitanju navodi o genocidu u Srebrenici. Za pravdu, za žrtve, veoma je važno da bude izvršen pritisak na organe MKSJ-a da se otvori što više dokumenata.“

Param-Prit Sing (Param-Preet Singh) iz Međunarodne organizacije za zaštitu ljudskih prava (Human Rights Watch) smatra da tajnost koja je uvedena po osnovu interesa nacionalne bezbednosti predstavlja „nužno zlo u sklopu međunarodnog prava“.

MKS i MKSR takođe imaju odredbe koje se tiču uvođenja tajnosti zbog zabrinutosti neke države za nacionalnu bezbednost.

Međutim, mnogi kritičari bi želeli da to pravilo bude izmenjeno.

„Mislim da su sudu data krajnje široka ovlašćenja u pogledu zaštite interesa po Pravilu 54 bis . . . pri čemu svakom mogu biti uskraćene informacije o procesu, pa bi gotovo sve odluke donete na temelju tajnih saslušanja bilo korisno preispitati“, kaže Najš.

On predlaže razmatranje izmene pravila kako bi se omogućilo da odluke o tajnosti budu makar obrazložene u meri da se potom mogu i osporavati.

„Ta neophodna pravna norma trebalo bi da bude takva da svaka odluka [o tajnosti] bude obimom svedenija – za javnu upotrebu, ili naposljetku barem za podrobno razmatranje učesnika u parnici – tako da se suština argumenta, suština odluke i rezultat odluke iznose dovoljno jasno da na temelju toga žalbeno već može izvući nekakav zaključak“, rekao je on.

No, izmena pravila rada Tribunala iziskuje dogovor samih ljudi kojima su takve odluke poverene, odnosno sudija.

Prema Pravilniku o postupku i dokazima, pravila se mogu menjati samo jednoglasnim sporazumom desetoro stalnih sudija; a i tada samo na predlog nekog sudije, administrativnog lica ili tužioca.

Budući da bi Tribunal za samo nekoliko godina trebalo da bude zatvoren, neki smatraju da bilo kakva promena pravila predstavlja pogrešan potez.

„U ovoj fazi, nisam siguran da je to rešenje. Smatram da rešenje leži u tome kako se odredba tumači“, kaže Singova.

„Mislim da je pouka zapisnika VSO-a i šire shvaćenih mera zaštite u tom slučaju . . . zaključak da je važno osigurati da takve vrste izuzetaka budu upravo to – izuzetak, a ne pravilo.“

Nezavisno od toga šta neko misli o potrebi za tajnošću, stvar je u tome da, ukoliko dokumentacija VSO-a ne bude otvorena pre no što Tribunal u roku od dve godine bude zatvoren, javnost sa njom možda neće biti upoznata nikada – ili barem u narednih 25 godina, posle čega će možda postati dostupna u Srbiji.

NIJE PREKASNO ZA DOKUMENTA VSO-a

Neki posmatrači veruju da preostali slučajevi MKSJ-a možda predstavljaju ključ za ponovno razmatranje problema sa zapisnicima VSO-a, te da bi zainteresovane strane mogle da traže ukidanje tajnosti.

Tužilaštvo bi moglo da ospori status tih dokumenata u slučaju bivšeg srpskog komandanta Momčila Perišića, koji je postupao u skladu sa ovlašćenjima koja mu je dao VSO, pri čemu je 1993. godine, tokom opsade Sarajeva, navodno počinio ratne zločine nad civilima.

Međutim, verovatno da će to naići na otpor. U dotičnom slučaju, koji je još uvek u pred-procesnom stadijumu, kancelarija tužilaštva je već tražila da joj Beograd otkrije neka službena dokumenta – uključujući vojne planove i naređenja – pri čemu se to ponovo nije dogodilo.

Singova tvrdi da je veoma važno da suduje ubuduće budu svesne pitanja koja pokreće način na koji su tretirana dokumenta VSO-a.

„Nadam se da će u svom daljem radu tribunal i sudije uzeti u obzir . . . taj osećaj nezadovoljstva [među

žrtvama]“, kazala je ona.

„Njihove odluke mogu daleko prevazilaziti sam slučaj o kojem odlučuju.“

Još jedno pitanje kojem nije posvećeno dovoljno pažnje jeste pristup takvim dokumentima nakon zatvaranja tribunala, koje se planira 2010. godine. Budući da je arhiv uglavnom digitalizovan, u raspravi oko toga gde će on biti smešten naglasak bi trebalo da bude pomeren na pitanje u kojoj će meri on biti dostupan javnosti.

„Mislim da veoma važno pitanje, koje se tiče nasleđa Tribunala, jeste uspostavljanje veoma preciznih pravila koja se tiču tajnosti nekih dokumenata“, rekla je Kandićeva.

Posmatrači kažu da rasprave koje su vođene o sudbini dokumentacije MKSJ-a nisu urodile plodom.

„Javna rasprava o arhivu je u potpunosti bila usredsređena na to gde će on biti smešten“, kaže Donja. „Ne vidim čemu ti izveštaji i preporuke, koji se zapravo odnose na pitanje neposrednog pristupa.“

Upotreba zaštitnih mera, a naročito onih koje su dodeljene transkriptima VSO, glavni su razlog zbog kojeg žrtve ratnih zločina na području bivše Jugoslavije, kao i oni koji teže širenju međunarodne pravde, uporno postavljaju pitanja o njihovoj opravdanosti.

ICC, koji uskoro otvara svoje prvo suđenje, pruža sličnu mogućnost izricanja zaštitnih mera na temelju nacionalne bezbednosti. Ali oni koji budu donosili tako važne pravne odluke u budućnosti moraju biti svesni posledica koje takve zaštitne mere mogu izazvati.

Kao sto primećuju kritičari Tribunala, iako postoje okolnosti zbog kojih je ponekad neophodno odobriti zaštitne mere dokumentima, ili delovima suđenja, ipak je izuzetno važno pridržavati se pri tom pravnih standard koji moraju biti ispunjeni pre nego što se takve mere odobre.

Neki pravni stručnjaci smatraju da ti standardi nisu bili ispunjeni kada se odlučivalo o zaštitnim merama za VSO dokumente, što je dovelo do zahteva za podizanjem tih mera sa više strana, uključujući žrtve ratnih zločina koje veruju da im skrivanje ovih dokumenata od javnosti onemogućava pravdu koju traže.

Ako se VSO transkripti ne obelodane pre nego što Tribunal bude zatvoren 2010, čini se da će rasprave o njihovom zaštićenom statusu, te uopšte o transparentnosti međunarodne pravde, postati sve oštrije i učestalije.

Simon Jennings je izveštač IWPR-a iz Haga.

Location: [Balkans](#)
[Macedonia](#)
[Albania](#)
[Serbia](#)

Topic: Special Report

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/specijalni-izve%C5%A1taj-tajnost-i-pravda-u-mksj-u>